

Benes Krisztina kérdései Bánki Éva Elsodort idő című regényének alább közölt részletéhez

- A szerző nem adja át a szót a szereplőjének, viszont követi a gondolatait. Ezt nevezzük szabad függő beszédnek. Kinek a gondolatait „halljuk” ebben a szövegben?
- Mikor támad az az érzésünk, hogy Hákim nem is annyira „jó fej”? Hogy érdekesek a gondolatai, de nem szívesen azonosulnánk velük?
- Melyik szövegrész utal arra, hogy itt egy perverz vagy őrült gondolatait „halljuk”?
- Szerinted az őrület kizárja a zsenialitást? Tudsz példát mondani ennek az ellenkezőjére?
- Hogy látja Hákim önmagát és saját történelmi szerepét?
- A városok többnyire spontán fejlődnek. De olykor egy diktátor megalapít a semmi közepén egy „tökéletes várost”. Mit tudsz Bagdad, Pétervár vagy Brazíliaváros keletkezéséről? Nézz utána valamelyik történetének! Mennyiben hasonlít ezekhez a Tökéletes város?
- Milyen jelek utalnak arra, hogy Hákim városa egy erotikus vágykép (is)?
- Hákim, a „nők megmentője” hol beszél egyértelműen a nők leigázásáról?
- Az ötödik bekezdés az alvó lányokat mely állati szerveződéshez hasonlítja?
- Milyen lényeges különbségek vannak az ember- és rovarársadalmak között?
- Milyen kapcsolat van a selyem(szövés) és a Tökéletes városba zárt lányok rovarszerű élete között?
- Gyűjtsd össze, mi minden fehér a Tökéletes városban!
- Miért hasonlít a Tökéletes város egy perpetuum mobiléhoz?
- A női test fragmentálására számtalan példát ismer a szürrealista festészet. Vizsgáld meg, hogyan változtatja szexuális tárgyá a nőt Magritte híres portréja?
<https://www.wikiart.org/en/rene-magritte/rape-1935>
- Veled is előfordult már, hogy képzeletben megalkottad (több nőből és több férfiből) a „tökéletes nőt” vagy „tökéletes férfit”? Mit gondolsz, ha hatalmadban állna egy ilyen „csodalényt” valóságosan is megalkotni, ezzel felemelnéd vagy megaláznád a másikat?
- A szövegrész mely pontjaiból világos hogy a nők dehumanizálása itt gazdasági és politikai érdeket is szolgál?
- Hogy lehet az anyatej és a gyermek is a selyemhez hasonló árucikk?
- Ez a rideg, számító, kegyetlen célelvűség hogy viszonyul ahhoz, hogy Hákim egyszersem a nők felszabadítójaként tekint önmagára? Enyhíti vagy éppenséggel hangsúlyozza a hideg racionalitást, ha fellengzősen vagy patetikusan fejtik ki?
- Rajzold meg a Tökéletes várost, ahol a sok nő „perpetuum mobileként” működik együtt!

Bánki Éva: A tökéletes rend

(A szitakötők napján)

Hákim már a legelső nap semmihez nem fogható örömet élt Almériában.

Szinte éjjel-nappal az új rabszolgaszállás építésénél sürgölődött, és ahogy megérkeztek az első rabszolgányok, és felhúzták az első falakat, úgy érezte, a városban örökös hajnal vette kezdetét.

Talán mert a hajnalnál semmi sem illik jobban a fiatal lányokhoz, gondolta, mikor egymagában, ünnepélyesen, végigjárta az épülő város első hálótermeit.

Csak a Teremtő láthatja így az embereket.

Ha figyeled a lányokat az ébredés előtti percekben, és nem engeded, hogy a hajlatok, a szétnyíló ajkak elvonják a figyelmedet, akkor szinte látod, hogy még a leeresztett szemhéjuk is reszket az életerőtől. És mintha ez az örökös növekedés, hullámvás, zszizsegés túlnőne az egyes testeken: a lányok mellkasa egyszerre emelkedik és süllyed, mintha láthatatlan szálakkal egymáshoz láncolták volna őket, és te úgy érzed, hogy a halottak is megelevenednének ennyi lány mellett.

A legtöbb vénember persze azért ábrándozik erről, mert a legünnepibb pillanatainkban lemondás és remény jóvátehetetlenül összekeveredik. Akkor is így van, ha mindannyian tudjuk, hogy ezekre a viruló lányokra is csalódások várnak, hosszú, unalmas órák: mosogatás, söprögetés, vízfordás, zöldségpucolás, sok-sok

megaláztatás, vagy ha szerencsésük van, a háremek mélyén eltöltött, végtelenbe vesző órák.

Hákim elmosolyodott: nem lennének-e mind boldogabbak, ha csak a fiatalságuk maradna?

Egyetlen kortyintás az ő találmányából, a gyöngyvirág leveleiből főzött vörösesbarna teából már képes lerövidíteni a lányokra váró unalmat és szenvedést. Így a fonnyadni kezdő, húszéves nőknek nem kell végigjárni az öregedés fokozatos, szánalmasan lassú stációt: egyik napról a másikra kihullik a hajuk, petyhüdt lesz a bőrük, és míg képtelenek bármilyen folyadékot magukhoz venni, a saját kalimpáló szívük rövid időn belül végez velük. De addig is szerelemben és munkában, Allah dicsőségében tölthetik életük minden óráját. A hajkoronájuk ragyog, és bár aludni alig tudnak, serények és vidámak, mint az angyalok a paradicsomban.

Női szentek, magyarázta Hákim Al-Zadzsrnak, a nagyvezérnek.

Mert ők az igaziak, nem azok, akik északon kolostorokban porosodnak, és ha elunják az imádkozást és a térdeplést, lekvárokat vagy mérgeket kotyvasztanak a rokonaiknak, vagy csak bámulnak maguk elé évtizedeken át.

A Tökéletes város lányai viszont életük minden percét derűsen és hasznosan tölthetik el.

Hiszen mi más a rabszolgaság, ha nem az emberi lélek *felszabadítása*?

Nem az a barbárság, ha valaki egyedül kénytelen dönteni élete minden órájában? Kiszolgáltatva a rossz szokásoknak, cipelve a sok terhet, amit tudatlan szülei raktak a vállára.

A született arabok, a papok és a kalifa többi ingyenélője persze azt terjeszti, hogy ő, Hákim óvatosan adagolt arzénnel vagy valami más kábítószerrel rövidíti meg a rabszolganők életét.

Ezért csillog ilyen eszelősen a tekintetük, és ezért kezdenek el húszévesen ráncosodni.

Aki effélét állít, gondolta Hákim, az lebecsüli az ő gyakorlatias lángelméjét, az ő ezermesterként szerzett tapasztalatait. A kalifa *bogárkái*, az Almériában élő rabszolganők nemcsak szépek és szerencsések, hanem végtelenül hasznosak is: hiszen soha nem egyetlen gyereket, hanem kettőt-hármat hordoznak majd a méhükben. És ha a csemetéik eléri a hatéves kort, ha női sorsuk beteljesült, akkor elégedetten adhatják vissza a Teremtőjüknek az életüket.

Tizenkét lány a selyemgombolyítóban, tizenkét lány a szövőszékek mellett, ötször tizenkettő a katonák szórakoztatására a nagyteremben, és hozzá még legalább harminc édesanya ötven vagy hatvan cseperedő aprósággal – apró, de tökéletesen szabályozott női műhely, mely megállás nélkül gyermeket, selymet, tejet, örömet és életet termel. Gazdaságilag is figyelemreméltó, hiszen már az északi piacokra szánt selyemszövetből fedezhető egy hatalmas gyümölcsöskert, egy kecskenyáj és harminc-negyven testőr-rabszolga. A születő kisfiúk aztán a kalifa hadseregét, a születő kislányok meg a kalifa kincstárát gyarapítják – szorgalmas gépezet ez, mely megállás nélkül áldással és gyönyörrel árasztja el a világot.

Eleven testek alkotta perpetuum mobile.

Hákim Al-Zadzsr mérnökeivel egyetemben azonnal kijelölte az utcákat, a tereket, a műhelyeket Almériában, és lezárták a kikötőbe vezető utakat. A selyemgombolyító mellől eltakarították a tisztviselők szabálytalan, össze-vissza kalyibáit, és elkezdték építeni a katonák szálláshelyeit és a jövő női palotákat. Éles szemű, tapasztalt megbízottak járták a rabszolgapiacokat, és az új lányok már lelkesen ragyogó szemekkel, csodásan megszépülve, a gyöngyvirág-kivonat keltette bódulatban léptek a Tökéletes városba.

Életed minden pillanatáról mások gondoskodnak.

Allah legszentebb városaiban, ezekben a kicsinyke női palotákban mindenki fiatal. Nincs helye haszontalan nagynéniknek, sógoroknak-sógornőknek, semmittevő nagypapáknak: hisz minden életnek, minden pillanatnak, minden mozdulatnak kijelölt sora van. És a lányok azért imádkoznak a rabszolgapiacokon, hogy elég szépnek és ügyesnek találtassanak, és bekerülhessenek egy ilyen földöntúli palotába. De nemcsak a lányok, hanem az Elba mellől összefogdosott fiúk is. Hiszen mi készíthet fel jobban az iszlámra, az odaadásra, ha nem az engedelmesség? Az új élet ígérete, az otthonról hozott tabuk és félelem alóli szabadulás.

Néhány lázálomban, boldog önkívületben eltöltött év.

De Hákim, akinek gondosan kiválasztott orvosságai életben tartották ezeket a lassan épülő női házakat, még mindig nem volt teljesen elégedett. Egy lány, aki napi húsz órát gubbaszt egy szövőszék mellett, vagy két-három magzatot hord a hasában, nem törődik azzal, mi lesz holnap a világgal. És nem is törődhet. Hiszen képtelen önmagát a saját emlékképei közt felismerni. Minden orvosságnak van valami mellékhatása: bármilyen gondosan adagolják is, a gyöngyvirágkivonatot túl gyorsan képes a múltat rémálommá változtatni.

Márpedig nem *akárhonnan* jönnek ezek a lányok, hanem a köd, a szelek országaiból, pontosan azokról a vidékekről, ahova Allah katonái, a kalifa seregei igyekeznek. Melyekről olyan kevés valódi információja van az igazhitűeknek.

Mert a tudósokkal ellentétben nemcsak Hákim, hanem a fényességes és rettenthetetlen Al-Zadzsr sem gondolta, hogy az Arisztotelész-olvasás segít eligazodni a fjordokban, vagy egyszer majd Ptolemaiosz segítségével bukkannak rá Thuléra.

Ha pedig a hagyomány ennyire haszontalan, akkor mi szükség a könyvtárakra?

Hákim úgy vélekedett, hogy a világ meghódításához nemcsak a nők kezére és méhére van szükség, hanem a tapasztalataikra is. Hiszen az asszonyok olyan igazán jó megfigyelők, ráadásul

– a férfiakkal ellentétben – alázatosak és gyakorlatiasak is! Ő, Hákim már találkozott együgyű pásztorlányokkal, akik lerajzolták az esthajnalcsillag tavaszi és téli pályáját, beszélt öregasszonyokkal, akik tudták, hogy a járványokat nem átkok vagy istenek, hanem a testhajlatokban megbúvó bolhák terjesztik.

Ráadásul a nők a férfiaknál gyorsabban tanulnak nyelveket, és mivel alázatosabbak, minden apróságra jobban odafigyelnek. Mit mesélt hajdan Illighaen, a normann krónikás? Egy dadus jobban kiigazodik az udvari intrikák világában, és akár béke és háború kérdései közt is, mint akárhány tudós szerzetes. Mert akit a szokás vagy a törvény arra kényszerít, hogy szemét lesütve baktasson a férfiak után, az bizony alaposan megfigyeli, mi van a lába előtt. És mivel nem beszél annyit, elég ideje van, hogy összegezze a tapasztalatait.

Az okos asszonyok két lábon járó, nyitott kódexek. Ráadásul olyan könyvek – győzködte Hákim a nagyvezért –, amelyekben nemcsak a konklúziók, hanem a cím is változhat idővel. Rugalmasabbak, igénytelenebbek.

És ezzel Al-Zádzsr – aki pedig mint annyi hajdani rabszolga, csak fiatal férfiak társaságában érezte jól magát – maga is egyetértett.

Hiszen még fel sem épült Bagdad, az Abbászidák fővárosa, de az ingyenélők már egy csodálatos lányról mesélnek, aki az ottani kalifát éjszakánként a meséivel szórakoztatja. Egy fogoly lányról, aki csak úgy kerülheti el a kivégzését, hogy új és új történeteket talál ki, és új és új gyerekeket szül élete urának... Persze Hákimot nem érdekelték az elvarázsolt kertekről, rúkmadarokról, mesebeli királylányokról vagy vidám csirkefogókról szóló történetek. Ezek csak azért terjednek országról országra, mert a mór asszonyok nem járhatnak a férfiak nyomában, és nincs semmi olyan gyakorlatias ismeret, ami a képzeletüket megmozgathatja. Az ő szemük nem fürkészhethet mást, csak a hárem csodálatos mintázatú szőnyegeit.

Északon viszont szabadabban járnak-kelnek a nők: katonákkal beszélgetnek, országokat alapítanak, követeket fogadnak, és ha kell, hadseregeket vezetnek. A viking asszonyok úgy ismerik a szeleket, mint saját unokatestvéreiket. Ha családotul felkerekednek, ott állnak a hajó tatjában, és a testvérükkel vagy a férjükkel vizsgálják a csillagokat.

A Hákim tervezte Tökéletes Városban természetesen könyvtár is lesz valódi kódexekkel és térképekkel. De a legértékesebb kincsek nem a régi fóliánsok, hanem a *nyitott kódexek*, az idősebb, sok földet bejárt északi asszonyok lesznek, akik az életükért cserébe csak mesélnek és mesélnek. Akiknek egyetlen dolguk, hogy emlékezzenek. Utakra, szelekre, tengeráramokra. Éhínségekre, háborúkra, családi viszályokra. A napkövekre, amikkel testvéreik a ködös északi vizeken tájékozódnak.

Ezeket az asszonyokat persze senki sem eteti majd az öregedést meggyorsító kotyvalékokkal, nekik forrásvíz, sok méz, friss gyümölcs, zöldség kerül az asztalukra. Hogy pontosan addig maradjanak életben, ameddig a fenséges Al-Zadzsr vagy Hákim akarja.

Az erkölcsök hanyatlásával persze egyre kevesebb az esély, hogy az idegen, okos nők, mint hajdan Sába királynője, önként jöjjenek el Almériába. De ha nem jönnek *önként*, jönnek majd kényszerrel. Al-Zadzsr katonái szépen összetereleik őket.

Ha a könyvtár felépül, a város olyan lesz, mint a legtökéletesebb nő, akit emberi elme el tud képzelni Egy tengerparton elnyúló, óriási asszony hatalmas, termékeny méhvel, számtalan szorgos kézzel és persze világos következtetésekre képes elmével.

Ám mégoly laza vagy szelíd rendnek a könyvtárban is kell lenni, különben ezek a nyakas, – a régi uraik által nevetségesen elkényeztetett – asszonyok fellázadnak. Az ő mindennapi felügyeletüket Hákim egy ráncos, félig süket kis öregasszonyra tervezte bízni, aki szinte minden szláv és

germán nyelvet töviről hegyire ismer: Hannára, a narbonne-i rabszolga-kereskedő távoli rokonára, akiről a szláv katonák, Al-Zadzsr fiai meséltek.

Mert rendnek kell lenni.

(Bánki Éva: Elsodort idő. Jelenkor 2017.)